

Arrian: Om et sammenstød mellem Alexander og makedonerne

Flavius Arrianos (100-tallet e.Kr.) var græsk-romersk filosof, historiker og statsmand. Han skrev bl.a. et værk om Alexander d. Store, hvor han byggede på langt ældre og nu tabt kildemateriale – bl.a. værker af Ptolemaios og Kallisthenes, der begge deltog i Alexanders felttog. Kallisthenes, der var Alexanders hofhistoriker, optræder ligeledes i det følgende uddrag. Da Alexander havde nået højdepunktet af sin magt, ønskede han, at hans undersåtter – persere såvel som grækere – skulle ære ham ved knæfald (proskynese) og andre handlinger, der ellers var forbeholdt guddomme.

10

Men flertallet af makedonerne harmedes over talen [hvori kravet om knæfald var blevet fremlagt] og forholdt sig tavse. Da tog Kallisthenes til genmæle og sagde: "Om Alexander, Anaxarchos¹, har jeg den mening, at han ikke er uværdig nogen som helst æresbevisning af dem, der passer et menneske; men menneskene har jo nu engang gjort en sondring mellem de æresbevisninger, der ydes mennesker, og dem, der ydes guddomme. [...] Derfor sømmede det sig ikke for dig at være den første til at holde en sådan tale, som du her har holdt, men du burde huske på, at det ikke er en Kambyses eller en Xerxes², du har omgang med og er rådgiver for, men en søn af Filippus, en ætling af Herakles og af Aiakos, en mand, hvis stamfædre er kommet fra Argos til Makedonien og stadig har hersket over makedonerne, ikke med et voldsherredømme, men efter den hos makedonerne rådende skik. End ikke Herakles selv fik jo, mens han endnu var i live, guddommelige æresbevisninger af hellenerne,³ ja ikke engang straks efter sin død, men først efter at der fra guden i Delfi var udstedt det guddomsbud, at man skulde ære Herakles som en gud. Men hvis vi, fordi talerne her holdes i barbarlandet, også skal have barbarers tænkemåde, så forlanger jeg i modsætning hertil, at du, Alexander, skal huske på Hellas, for hvis skyld du fik hele krigstoget sat i værk med det formål at lægge Asien under Hellas. Betænk da vel, om du, når du engang er vendt tilbage til Hellas, også vil tvinge hellenerne, de frieste af alle mennesker, til at hylde dig med knæfald, eller om vel vil undlade dette over for hellenerne, men derimod påtvinge makedonerne denne vanære, eller om du endelig med hensyn til æresbevisningerne vil have en sådan sondring indført en gang for alle, at du af hellenerne og makedonerne vil lade dig hylde på menneskelig og hellensk vis, men af barbarerne alene på barbarisk vis." [...]

30

[Arrian fremsætter sine eget syndspunkter mht. de anklager man havde mod Alexander:]

35

Hvis Alexanders ilterhed eller tilbøjelighed til at fare op i vrede har forledt ham til noget fejltrin, eller hvis han i nogen henseende har ladet sig henrive til at gå for vidt i efterligning af barbarernes væsen, kan jeg for min del ikke tillægge dette stor betydning, hvis man da, hvad der vel ikke med ubillighed kan forlanges, vil tage hensyn både til hans ungdom og til, at lykken stadig fulgte ham, og derhos vil tænke på de personer, som konger altid har om sig til at snakke dem efter munden, ikke til bedste for dem. [...] At han fremdeles tilskrev en guddom sin tilblivelse - heller ikke dette forekommer mig at være en stor forseelse af ham; det var muligvis

40

¹ Anaxarchos: Alexander hofrådgiver, der havde holdt talen

² Persiske konger

³ Herakles (Herkules) – græsk hero, der efter sin død blev dyrket som guddom.

endda kun et snildt påfund, han brugte over for sine undersåtter for at øge deres ærbødighed for ham. [...] Og hvad hans persiske dragt angår, antager i det mindste jeg, at også den var et snildt påfund, han anvendte dels over for barbarers, for at deres konge ikke skulle tage sig ud som helt fremmed for dem, dels over for makedonerne, for at han således kunne have et slags beskyttelsesmiddel mod makedonernes heftighed og anmasselse.

4.11; 6.29. Overs. M. Cl. Geertz: *Arrianos – Alexandros' Bedrifter*, Kbh. (1913-15)